

Anàlisi sociolingüística de l'evolució de la llengua catalana a la Universitat Politècnica de València (UPV)

Anna I. Montesinos López (València)
Llum Bracho Lapiedra (València)

Summary: The situation of the Catalan language in higher education is a significant indicator of its linguistic use in the academic world as well as the students' linguistic formation and the graduate students' specific communication skills in Catalan. Regardless of what is pointed out in the Law of use of the Valencian language and the European Charter for Regional or Minority Languages (point 879), the Universitat Politècnica de València's linguistic policy regarding the teaching in Valencian and the teaching of Valencian for specific purposes has suffered a drastic reduction compared to previous years; thus it can be asserted that such a language policy is against what is established normatively by a higher stage of proceeding which has outstanding consequences concerning the standardisation of Valencian in higher education.

Keywords: Catalan, language policy, higher education, teaching and learning, teaching in Catalan, teaching of Catalan for specific purposes ■

Received: 14-07-2017 · Accepted: 05-02-2018

■ 1 Introducció¹

A la Universitat Politècnica de València es fa docència en valencià des d'abans de la implantació de les assignatures de llengua catalana d'especialitat, pertanyents a l'àrea de Filologia Catalana, denominades Valencià Tècnic. Aquestes assignatures daten del curs 1995–1996, que fou quan s'inicià la docència de valencià a l'Escola Universitària d'Informàtica (actualment l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Informàtica). Aquestes assignatures van nàixer amb l'objectiu de cobrir el desconeixement lingüístic dins de l'àmbit acadèmic i professional, així com de compensar les mancances

1 Aquest article ha rebut una ajuda econòmica del projecte de recerca FFI2015-68867-P, pertanyent al Ministeri d'Economia i Competitivitat de l'Estat espanyol. Les dues autores són investigadores del grup de recerca DI-AAL, Dimensió Intercultural i Aprenentatge Actiu de Llengües de la Universitat Politècnica de València.

especialment discursives i terminològiques, tant orals com escrites, de cada especialitat.

L'evolució tant de la docència en valencià com de les assignatures de Valencià Tècnic va anar augmentant des dels inicis gràcies als incentius que des de Rectorat es concedien en el primer cas, i als 6 crèdits gratuïts que concedia a les escoles i facultats per tal d'incloure aquesta assignatura com a assignatura de lliure elecció en els diversos plans d'estudis. Així, any rere any, es va aconseguir que l'assignatura s'impartira en els 13 centres de que consta al campus de Vera, el d'Alcoi i el de Gandia.

Aquesta política lingüística anava en consonància amb el que disposa la *Llei d'ús del valencià*, on s'estableix l'obligació de «procurar que en els Plans d'Estudis de les Universitats s'incloua el valencià com a assignatura» (article 32.3). I en virtut de l'autonomia universitària, correspon a les universitats fer la proposta de Plans d'Estudis i, per això, tenen la responsabilitat primera i l'obligació, tant ètica com legal, de donar compliment al mandat clarament establert pel legislatiu.

Però el mandat legal no s'acaba ací. L'any 2001, el Govern Espanyol signà la *Carta Europea de les Llengües Minoritàries*, amb el compromís, a l'article vuité, de «preveure un ensenyament universitari en les llengües regionals o minoritàries o a preveure l'estudi d'aquestes llengües, com a disciplina de l'ensenyament universitari i superior». Les dues opcions previstes a la *Carta* no són excloents i en la mesura que les universitats valencianes puguen estar lluny de poder garantir-ne la primera opció (la impartició en valencià), caldria assegurar-ne la segona, és a dir, la introducció als plans d'estudi de l'ensenyament del valencià com a disciplina.

Això no obstant, als darrers anys, just amb la coincidència de canvis d'estudis als denominats plans Bolonya, tant la impartició en valencià com l'oferta d'assignatures de Valencià Tècnic ha disminuït notablement. Les raons d'aquest canvi cal trobar-les, en primer lloc, en una política lingüística contrària al manteniment de l'evolució positiva que estava tenint els darrers anys. Aquesta política lingüística passa per una reducció de plantilla en l'àrea de Filologia Catalana i, per tant, de l'oferta d'assignatures i una potenciació de la impartició de classes en anglés que, intuïm, en molts casos comporta una reducció de la impartició en català. Així mateix, la inclusió en els plans d'estudis de l'assignatura Valencià Tècnic com a assignatura optativa en competència amb altres assignatures específiques de les carreres i d'altres llengües, junt amb una menor quantitat de crèdits que ha de cursar l'alumnat dins de l'optativitat és una altra de les raons en què rau la reducció de l'oferta de català.

En el treball que presentem, en primer lloc, tractem l'objectiu i les hipòtesis de partida que ens ha menat a la seua realització i la metodologia emprada en l'elaboració de l'anàlisi; en segon lloc, mostrem els resultats obtinguts de gestionar i comparar les dades anteriors.

■ 2 Objectiu i metodologia

La recuperació i normalització de l'ús del valencià al nostre país és un objectiu no tan sols del nostre entorn sociocultural més immediat (apareix clarament reflectit a l'article sisé de l'Estatut d'Autonomia), sinó a nivell europeu (amb l'aprovació de la Carta europea de les llengües regionals i minoritàries el 1992) i a l'Estat espanyol tant a nivell constitucional, on es considera com a patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció (article 3r), com a través de la ratificació, el 2001, per part del govern espanyol de la Carta europea, on es compromet a desenvolupar «una acción resuelta de promoción de las lenguas regionales o minoritarias, a fin de salvaguardarlas» (article seté). Però el compromís de l'Estat va més enllà d'una simple declaració d'intencions i, pel que fa a la formació universitària, l'article vuité d'aquesta Carta diu de manera literal:

Artículo 8. Enseñanza 1. En materia de enseñanza, las Partes se comprometen, en lo que concierne al territorio sobre el cual esas lenguas son practicadas, según la situación de cada una de esas lenguas y sin perjuicio de la enseñanza de la(s) lengua(s) oficial(es) del Estado: e) – a prever una enseñanza universitaria y otras formas de enseñanza superior en las lenguas regionales o minoritarias; o – a prever el estudio de esas lenguas, como disciplinas de la enseñanza universitaria y superior.

Si bé l'Estat adquireix aquest compromís el 2001, no cal oblidar que, amb molta antelació, el parlament autònom aprovà el 1983, la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià, on a l'article 23 diu de manera textual:

1. El Consell de la Generalitat Valenciana haurà de procurar que en els Plans d'Estudis de les Universitats i Centres de Formació del Professorat s'incloga el valencià com a assignatura [...].

Aquesta és la llei que regula els drets i deures relacionats amb la llengua, on s'estableix a l'article 17 que «tots els ciutadans tenen el dret a expressar-se en valencià en qualsevol reunió, així com a desplegar en valencià llurs activitats professionals, mercantils, laborals, sindicals, polítiques, religioses,

recreatives i artístiques». Això comporta la necessitat del coneixement de la llengua, no tan sols de la persona que exerceix el dret a l'ús en una situació determinada, sinó també d'aquelles que hi participen. Però la llei d'ús va més enllà i obliga a l'administració a dirigir-se als sol·licitants en la llengua oficial que aquests utilitzen:

Article 10. Al territori de la Comunitat Valenciana, tots els ciutadans tenen el dret a adreçar-se i relacionar-se amb la Generalitat, amb els ens locals i altres de caràcter públic, en valencià.

Article 11. 1. En les actuacions administratives iniciades a instància de part, i en les que havent d'altres interessats així ho sol·licitassen, l'administració actuant haurà de comunicar-los tot allò que els afecte en la llengua oficial que demanen, qualsevol que fos la llengua oficial en què s'hagués iniciat. 2. De la mateixa manera, qualsevol que siga la llengua oficial usada, als expedients iniciats d'ofici, les comunicacions i altres actuacions es faran en la llengua indicada pels interessats.

Per altra banda, l'oferta de treball públic és, ara per ara, una de les principals fonts de treball, si no la principal i, tal com ens confirma la realitat econòmica, l'única font de treball estable existent en l'actualitat. Llavors, en la planificació dels plans d'estudi no es pot ignorar aquesta realitat, ni les conseqüències que se'n deriven en el cas que així fóra, donat el paper que tenen les competències lingüístiques en català a l'hora d'accedir a un treball, tant siga de l'administració pública com de l'àmbit privat, o en el seu desenvolupament.

El procés de recuperació de l'ús del valencià és un objectiu de la societat valenciana i es reflecteix a l'Estatut d'autonomia, on a l'article sisé es diu que «s'atorgarà especial protecció i respecte a la recuperació del valencià». Aquest objectiu, tant social i cultural com legal, no ha de ser ignorat per la UPV contradient els seus propis estatuts, on entre les seues objectius figura «la contribució i el suport científic, tècnic i artístic al desenvolupament cultural, social i econòmic de l'Estat i, en particular, de la Comunitat Valenciana» i que es manifesta entre les funcions del Consell de Govern a l'hora de parlar de la Universitat com a servei públic (article 43): «k) Vetllar per l'eficàcia de la docència, la investigació i la gestió en la Universitat, per les condicions de treball i de convivència de tots els universitaris i per la funció de servei públic que la Universitat ha de realitzar envers la societat, i prendre totes les iniciatives que considere necessàries per a aconseguir aquesta finalitat en l'àmbit de les seues competències [...]». L'efecte sobre el procés de normalització de la formació en la llengua pròpia de titulars superiors, que en un futur immediat seran ells mateixos professors, diri-

gents socials o econòmics, pot arribar a ser molt important. Si la societat reclama una normalització de l'ús del valencià i entre les competències de la UPV està la de proposar els plans d'estudi, la seua funció com a servei públic l'obliga al fet que «entre totes les iniciatives» es contemple la inclusió d'assignatures de valencià als plans d'estudi.

Això no obstant, ja que la transformació que estem vivint té una dimensió europea, podem conèixer de primera mà quin paper té la diversitat lingüística dins del procés de Bolonya acudint als texts. Així, en la declaració de Bolonya (1999) es diu de manera textual: «we hereby undertake to attain these objectives – within the framework of our institutional competences and taking full respect of the diversity of cultures, languages, national education systems and of University autonomy – to consolidate the European area of higher education». En la declaració de Praga (2001): «Ministers reaffirmed that efforts to promote mobility [...] to benefit from the richness of the European Higher Education Area including its democratic values, diversity of cultures and languages [...]»; Berlín (2003): «The aim is to preserve Europe's cultural richness and linguistic diversity, based on its heritage of diversified traditions»; Londres (2007): Les polítiques de l'educació superior «should therefore aim to maximise the potential of individuals in terms of their personal development and their contribution to a sustainable and democratic knowledge-based society. We share the societal aspiration that the student body entering, participating in and completing higher education at all levels should reflect the diversity of our populations». Des de Bolonya es veu la diversitat lingüística i cultural com a part d'un patrimoni que cal preservar i s'inclou una referència en totes les declaracions efectuades (a excepció de la declaració de Bergen) dins del procés de Bolonya. Seria curiós que una universitat que ha apostat des dels inicis per sumar-se a aquest procés i que troba la diversitat cultural i lingüística dins del seu entorn sociocultural, no ajuste la seua part en el procés a la defensa i preservació d'aquest bé patrimonial inapreciable. Per tant, des d'una perspectiva de coherència amb el procés de Bolonya, la UPV ha d'incloure les assignatures de valencià als plans d'estudis.

La Comissió de les comunitats europees presentà pel novembre del 2005 una «Propuesta de recomendación del parlamento europeo y del consejo sobre las competencias clave para el aprendizaje permanente» [COM (2005) 548 2005/0221(COD)], on es presenten les competències bàsiques que són «clave para la plena realización personal, la cohesión social y la empleabilidad en una sociedad del conocimiento». Amb anterioritat, pel juny del 2002, una resolució del Consell d'Europa sobre l'educació perma-

nent va determinar el caràcter «prioritario de “las nuevas competencias básicas” e insistieron en que el aprendizaje permanente debe comenzar en la edad preescolar y seguir más allá de la jubilación». La primera de les competències bàsiques a què es fa referència és la «comunicación en la lengua materna». Li segueixen la «comunicación en lenguas extranjeras; 3. competencia matemática y competencias básicas en ciencia y tecnología; 4. competencia digital» etc., fins a un total de vuit competències. Entre les conseqüències de la primera competència, la comissió assenyala que «una actitud positiva con respecto a la comunicación en la lengua materna entraña la disposición al diálogo crítico y constructivo, la apreciación de las cualidades estéticas y la voluntad de dominarlas, y el interés por la interacción con otras personas». Tenint en compte que a la UPV s'incorpora un nombre rellevant d'alumnes que tenen el català com a llengua materna, el mínim que pot fer aquesta universitat és donar-los l'oportunitat d'aprendre el seu ús en situacions associades a l'activitat professional que desenvoluparan en un futur. Si atenem al document citat, això tindrà conseqüències en la seua capacitat cap a la formació permanent i l'ocupabilitat, dos dels objectius del procés de Bolonya. Llavors, des de la perspectiva dels drets dels alumnes catalanoparlants d'adquirir competències comunicatives en la seua llengua i dins de l'àmbit professional en què s'emmarquen els seus estudis, també la UPV ha d'incloure les assignatures de valencià als plans d'estudis.

A la UPV, des de fa més de vint anys s'han vingut implantant assignatures de valencià com a llengua especialitzada sota la denominació general de Valencià Tècnic (amb alguna excepció). Aquest fet ha estat reconegut com a positiu per la Comissió d'Experts nomenats per fer un seguiment i avaluar el compliment dels Estats de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries: en el seu informe de l'11 de desembre del 2008, al temps que considera que «el compromiso se cumple» (punt 881) ja que, entre altres activitats, «en tres universidades se imparte la asignatura de valenciano como lengua especializada» (punt 879). Però als experts de la comissió aquest compliment els sembla insuficient i al punt 881 «alienta a las autoridades a reforzar sus medidas para aumentar el porcentaje de asignaturas que se imparten en valenciano». Més endavant, a la pàgina 150 diu de manera textual: «Con respecto a la enseñanza, sigue siendo preciso elaborar un modelo educativo esencialmente en valenciano en todos los niveles de la enseñanza en el territorio». El comité de ministros, en la reunió número 1.044 dels Representants dels Ministres, aprovà el 10 de desembre una resolució recomanant a les autoritats espanyoles que «tomen en consideración todas las observaciones del Comité de Expertos».

Comptat i debatut, tenint en compte totes aquestes dades, el nostre objectiu d'estudi incideix en els aspectes que ja es van analitzar en l'estudi «El català en les enginyeries de la UPV: Dades i reflexions», publicat l'any 2005. Des d'aleshores, han passat més de deu anys i és convenient revisar les mancances que s'especificaven en les conclusions de l'esmentat estudi, d'acord amb la situació actual a fi de constatar si s'han cobert les mancances i quina evolució ha seguit la situació de la llengua a la UPV.

En l'estudi sociolingüístic de 2005, en primer lloc, es conclouïa que no es complia l'oferta dels grups en valencià, ja que hi havia un nombre superior de grups en valencià dels que realment s'hi impartien; en segon lloc, la demanda era superior a l'oferta, atés que el nombre d'alumnes que demanaven estudiar íntegrament en català no tenien aquesta possibilitat. A més a més, quant a les assignatures de Valencià Tècnic hi havia hagut un augment progressiu des de la creació de la primera assignatura, vint anys abans, encara que s'havia produït un estancament des del curs 2001–2002. En aquest sentit, la majoria d'assignatures eren de lliure elecció i el nombre de crèdits d'aquestes era molt inferior en comparació amb les altres llengües impartides. Així, malgrat la incorporació de les assignatures de Valencià Tècnic als plans d'estudi, aquestes no gaudien del prestigi d'altres llengües, que, a més, tenien un estatus d'optativitat i, en algun cas, d'obligatorietat.

Fet i fet, a partir d'aquests resultats, ens proposem estudiar si, respecte de les dades i resultats de 2005, els grups etiquetats «en valencià» han augmentat o s'han reduït, en quin nombre i en quins centres; si l'oferta d'assignatures en valencià es correspon amb el coneixement del valencià i la demanda de classes en valencià per part de l'alumnat; i, per últim, si les assignatures de Valencià Tècnic han augmentat o s'han reduït i si han millorat o se n'ha minvat l'estatus.

D'antuvi, però, volem recordar Vallverdú (1992: 13) quan diu que el rigor científic sempre està renyit amb la formulació de vaticinis aventurats i dubtosos, per, dissortadament, donar pas a una dada sobre l'incompliment de l'ensenyament en valencià en un dels centres de la universitat, ja que el Síndic de Greuges l'any 2016 va resoldre el següent:

No obstant això, i encara que considerem que efectivament la UPV s'ha compromés institucionalment amb l'ús i la normalització lingüística del valencià, atenent al seu caràcter d'universitat pública i que presta un servei als estudiants de la Comunitat Valenciana, la veritat és que l'esmentat compromís a hores d'ara no és efectiu, i prova d'això són les queixes que esta institució rep d'alumnes universitaris de la Comunitat Valenciana que veuen defraudat el seu dret a triar la llengua en què desitgen rebre els ensenyaments universitaris, circumstància esta que, en definitiva, suposa un incompliment.

ment del que hi ha previst en la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'Ús i ensenyament del valencià quan preveu, en l'article 18, la incorporació obligatòria del valencià en tots els nivells educatius.

Finalment, amb aquestes dades de partida, amb aquest article pretenem demostrar la hipòtesi que l'oferta de la llengua catalana a la Universitat Politècnica de València va en declivi, malgrat un coneixement insuficient del valencià per part de l'alumnat i una demanda estable, amb la qual cosa intuïm una política lingüística insuficient a la UPV pel que fa al català. Per tal d'estudiar aquest fet, analitzarem les dades que disposem en l'evolució tant de l'ensenyament a la UPV d'assignatures en valencià com de l'evolució de crèdits impartits per l'àrea de Filologia Catalana. Així mateix, volem detectar els centres universitaris que han augmentat o minvat en els crèdits esmentats a fi de trobar una millor solució al possible problema.

Les dades que mostrarem a continuació han estat estretes, per una banda, de les estadístiques que elabora l'Àrea de Política i Normalització Lingüística de la UPV quant a coneixements de l'alumnat i docència en valencià. Per un altre costat, també disposem de les dades estretes del Departament de Lingüística Aplicada de la UPV quant a la docència en valencià de l'àrea de Filologia Catalana pertanyent a aquest departament.

Es tracta, en un primer moment, de recopilació de les dades procedents dels organismes involucrats; en un segon moment, d'observació i estudi comparatiu tant entre centres universitaris com a través del temps dels mateixos centres universitaris; en tercer lloc, l'obtenció dels resultats de l'estudi comparatiu i, finalment, les conclusions, perspectives de futur i propostes de millora a fi d'assolir el compliment del que marquen la legalitat actual i una convivència lingüística que supere les limitacions de la situació present.

■ 3 Resultats, anàlisi i discussió

Volem avançar que hi ha estudis sociolingüístics que conclouen que l'ús del català decreix a mesura que baixa l'edat i també quan la situació comunicativa es fa més formal (ASOLC, 2007: 8). El context universitari és un àmbit formal i el col·lectiu de l'alumnat està format per persones joves, no així tot el col·lectiu del professorat.

En aquest apartat, com ja s'ha esmentat anteriorment, realitzem els estudis comparatius entre centres i també a través del temps. Amb aquest objectiu, tractem per separat la docència en valencià i la docència del valen-

cià d'especialitat. A més a més, a fi que les dades esmentades anteriorment tinguen un sentit en correlació amb la situació sociolingüística respecte de l'alumnat, hem incorporat les dades del coneixement i la demanda lingüístics de l'alumnat a fi d'interpretar correctament el conjunt de les dades i poder proposar les solucions més adequades.

■ 3.1 Docència en valencià a la UPV

Quant a la docència en valencià, la Universitat Politècnica de València ha desenvolupat diversos documents de política lingüística a fi d'aplicar-hi millores, com es pot veure en les normatives que esmentem a continuació:

- Marc per a les polítiques lingüístiques de les universitats públiques valencianes, 25 de juny de 2011, amb les altres universitats valencianes.
- Recomanacions i criteris de catalogació de la llengua de docència en títols de grau i màster, aprovat pel Consell de Govern el 16 de juliol de 2015.

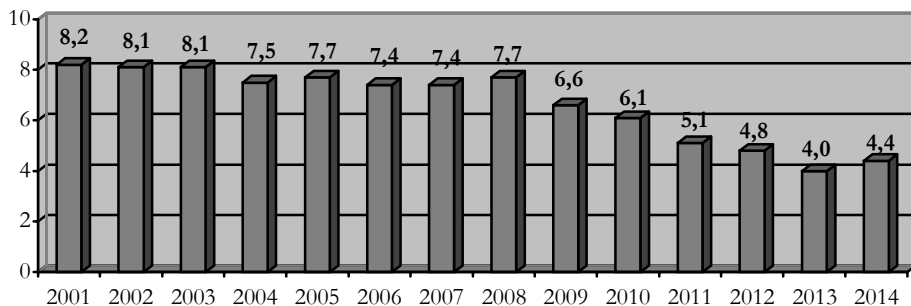
En aquests documents s'ha remarcat l'aplicació de la transparència lingüística, que consisteix a fer pública, abans del començament d'una activitat, la informació sobre quina serà la llengua que utilitzaran les persones que la despleguen o la condueixen, per exemple, fer pública la informació sobre quina serà la llengua que el professorat utilitzarà a l'aula en cada assignatura. Podem dir que la transparència lingüística hauria de ser garantia del compliment del que s'informa, ja que en les Recomanacions s'indica:

Aquesta llengua no pot ser objecte de negociació ni es pot modificar, sinó que és vinculant, ja que la llengua en què es vehicula cada activitat és una informació pública que s'ha de conèixer amb antelació, i l'incompliment generaria inseguretats lingüística en els membres de la comunitat universitària.

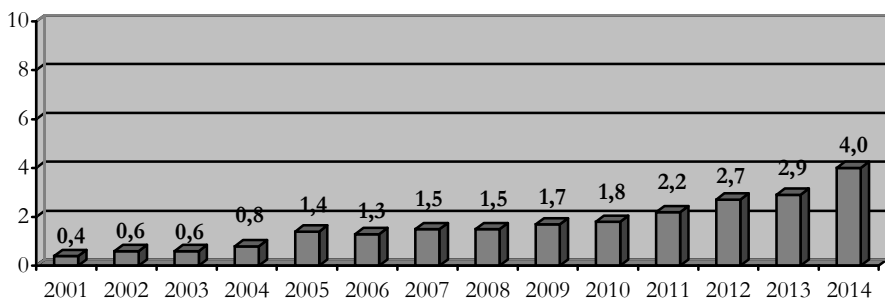
Així mateix, en els documents esmentats es recull que cal assolir l'ús del valencià com a llengua d'ús normal i habitual en el desenvolupament de les activitats administratives, acadèmiques i institucionals, així com augmentar l'ús del valencià i de l'anglès com a llengües vehiculars de la docència. En aquest sentit, no s'ha fet cap distinció de la llengua pròpia, el valencià, i de la llengua estrangera, l'anglès, és a dir, es posen ambdues al mateix nivell d'ús. Assenyala Hernández (2016: 21) que, en el cas del valencià i l'anglès, és un error sociolingüístic dissoldre les seues diferències en programes trilingües perquè, senzillament, valencià i anglès no estan en la mateixa situació sociolingüística. D'aquesta manera, continua dient que s'han de distin-

gir els programes educatius per afavorir la competència en valencià d'altres programes relacionats amb l'ensenyament d'idiomes estrangers.

A continuació mostrem dos gràfics (gràfic 1, gràfic 2), un dels quals mostra la docència en valencià des de l'any 2001 fins al 2014, i el segon mostra la docència en anglés al llarg dels mateixos anys.

Gràfic 1. Docència en valencià a la UPV en % des del 2001 fins al 2014.

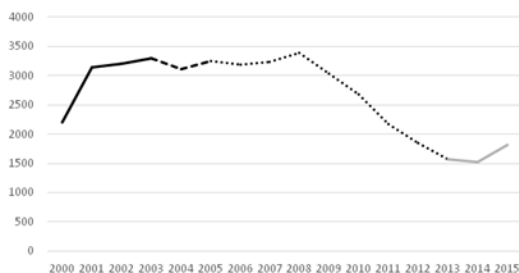

Gràfic 2. Docència en anglés en % a la UPV des del 2001 fins al 2014.

Com s'hi pot observar, la docència en valencià ha anat en descens (ja que se n'ha reduït quasi a la meitat), mentre que la docència en anglés ha augmentat, especialment durant l'últim any considerat, en el qual ha crescut més d'un punt. En aquest sentit, l'augment de la docència en anglés ha anat en detriment de la docència en valencià.

En una situació de multilingüisme en què la base lingüística mínima és el coneixement de tres idiomes: el propi, el regional d'influència més directa i l'internacional, si el propi no té suficient força serà desplaçat pel regional (Marín, 1998: 196). En aquest sentit, cal vetllar per la llengua pròpia com indica la documentació legal a fi d'evitar el desplaçament i la substitució. Així, la doble pressió de la llengua regional de referència i de la llengua internacional fa del tot imprescindible garantir l'hegemonia efectiva (coneixement i ús) de la llengua pròpia (Marín, 1998: 197).

D'altra banda, a continuació exposem al gràfic 3 les dades del 2000 fins al 2015 durant els distints mandats de quatre rectors que han exercit en aquest període. Hi podem observar que durant el mandat del rector Justo Nieto, els crèdits impartits en valencià van augmentar de manera considerable durant la primera part i es van mantenir estables fins al final del seu mandat, durant el mandat de Javier Sanz i durant una tercera part del mandat de Juan Julià. A partir d'aquest moment, parlem de l'any 2008, la docència en valencià pateix una davallada que li fa caure a valors per sota de l'inici d'aquest període. Finalment durant la primera part del mandat de Francisco Mora aquesta caiguda es deté i comença una tímida recuperació.

Gràfic 3. Crèdits ofertats a la UPV en valencià des del 2000 fins al 2015.

Pensem, doncs, que pot tenir una influència important en el no-compliment de les directrius de la docència en valencià de la universitat determinades actituds lingüístiques. Aparici i Castelló (2011: 114) diuen, amb les dades a la mà, que el PDI (Personal Docent i Investigador) del sistema universitari públic valencià considera de forma pràcticament universal, amb un 99,4 % dels casos, que el castellà ha sigut bastant o molt important en la seua formació, una dada que és general i compartida pel PDI de totes les universitats del sistema públic valencià. Aquests autors conclouen que quasi un 60% del PDI del sistema universitari valencià atorga poca o cap importància al coneixement del valencià en la seua formació. Així, el valen-

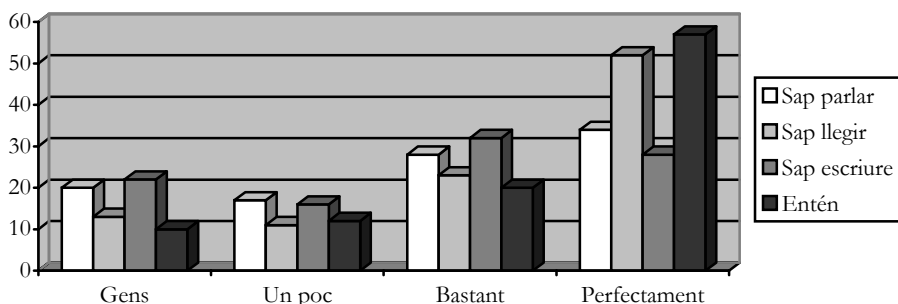
cià és la llengua subjecta a una valoració més baixa (respecte del castellà i de l'anglès) i més dispersa, tot assenyalant-la com a llengua menystinguda (Aparici i Castelló, 2011: 116).

Arran de les dades obtingudes, cal dir que no es compleixen aquestes directrius de caire lingüístic i que en general els centres prioritzen altres qüestions acadèmiques passant per alt les directrius universitàries i la legalitat actual.

■ 3.2 Demanda del valencià i coneixements de l'alumnat

En l'estudi publicat el 2011 sobre els usos lingüístics a les universitats públiques valencianes, es deia que pràcticament 9 de cada 10 estudiants i estudiantes (88,3%) del Sistema universitari valencià han estudiat valencià. Per tant, podríem pensar que, tot i no ser la primera llengua de tots, pràcticament tothom en té coneixements. En aquest sentit, a la UPV el percentatge de professorat que ha estudiat valencià arriba just al 50%, així l'altra meitat no disposa de cap nivell acreditat de coneixements del valencià (Aparici i Castelló, 2011: 47).

El coneixement del valencià de l'alumnat de la Universitat Politècnica de València en el curs 2016–2017 ha estat el següent:

Gràfic 4. Coneixement del valencià en % en l'alumnat durant el curs 2016–2017.

L'alumnat de la Universitat Politècnica de València té més desenvolupades les habilitats lingüístiques passives (sap llegir, entén) que les actives (sap parlar, sap escriure). Per això, la qualificació de coneixements de va-

lencià, precisament, s'ha d'orientar a l'avaluació de les competències, preferiblement a les competències actives (competència oral activa i competència escrita activa) (Hernández, 2016: 16). Els dos extrems quant als coneixements els trobem, per un costat, en l'alt índex dels que diuen que l'entenen perfectament i, per un altre costat, en el baix índex dels que diuen escriure perfectament.

Ací volem destacar la diferència entre coneixedors de la llengua i usuaris de la llengua (Ferrando, 1991: 122), ja que sabem les dades dels coneixements però no en sabem l'ús. Hi ha una gran diferència entre competència i coneixement. En aquest sentit, segons Hernández (2016: 17), les competències solen perfeccionar-se amb l'ús, i això té una gran importància pel que fa a les competències lingüístiques. Per això, diu aquest autor que la pregunta que cal fer a la comunitat lingüística no és quina llengua usen, sinó quina llengua usen generalment o quasi sempre (en l'àmbit públic i en l'àmbit privat). Així mateix, sabem que la selecció de les formes lingüístiques, així com de la llengua, depén precisament de la relació d'aquelles amb els elements del context interaccional, de la mateixa manera com no és igual parlar a algú de «tu» o de «vosté» tampoc pot ser neutre l'ús d'una llengua o d'una altra (Bastardas, 1996: 62).

Centre	Curs 2011–2012 (%)	Curs 2015–2016 (%)	Variació
Arquitectura	12	15,9	+3,9
Disseny	11,4	13,9	+2,5
Edificació	10,4	9,9	-0,5
Informàtica	18,4	19,8	+4
Agronòmica	15,4	21,7	+6,3
Camins	10,6	13,9	+3,3
Telecomunicacions	8	13	+5
Geodèsia	11,1	21	+9,9
Industrials	12,3	15,1	+2,8
FADE	13,8	14,1	+0,3
Belles Arts	20,6	18,4	-2,2
Gandia	20,4	25,5	+5,1
Alcoi	21,9	22,2	+0,3

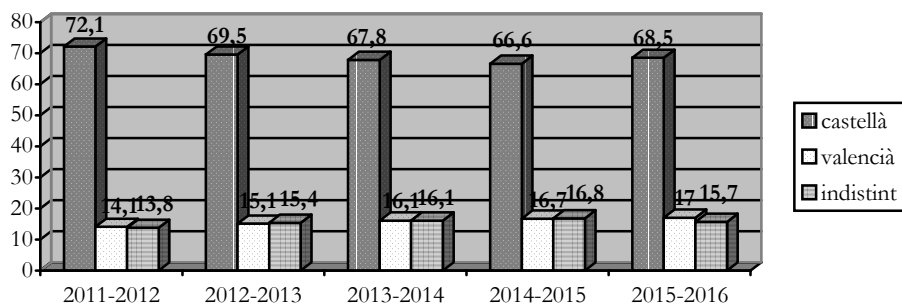
Taula 1. Demanda de docència en valencià d'alumnes de grau per centres.

Quant a la demanda de docència en valencià, si considerem la comparació de les dades entre el curs 2011–12 i el curs 2015–16 per centres, observem en la taula 1 (pàgina anterior) que la variació de docència en valencià, quant als graus, ha estat negativa en dos centres (Escola Tècnica Superior d'Edificació, Facultat de Belles Arts).

Així, la demanda de docència en valencià és superior en els centres, especialment, en els que es troben fora de la ciutat de València, a Gandia i a Alcoi, que són territoris amb un ús i una percepció d'utilitat lingüística superior. Així, els centres amb més demanda són els següents:

- Escola Politècnica Superior de Gandia
- Escola Politècnica Superior de d'Alcoi
- Enginyeria Agronòmica
- Enginyeria Geodèsica, Cartogràfica i Topogràfica

Pel que fa a la demanda global de docència en valencià, observem una tendència en positiu de la demanda en valencià, malgrat que la demanda en castellà continua sent molt superior, tot i que ha experimentat un lleuger descens.

Gràfic 5. Demanda de classes en castellà, valencià o en qualsevol de les dues llengües en % durant els cursos 2011–12 al 2015–16.

Hi ha, doncs, l'alumnat que tria els estudis en valencià i també hi ha l'alumnat que es manifesta indiferent a la tria lingüística, la qual cosa ens fa concloure que són competents en valencià i en castellà i que, per tant, els dos grups conformen la demanda en valencià. Així, en el curs 2015–2016, l'alumnat que mostra interès i que podia cursar els estudis en valencià és un 32,7%, mentre que el 2011–2012 era un 27,9%.

■ 3.3 Docència de valencià a la UPV

Les assignatures de Valencià Tècnic del Departament de Lingüística Aplicada de la Universitat Politècnica de València formen part dels plans d'estudis de la UPV des de fa més de 20 anys, com un valor complementari a la formació integral dels estudiants i les estudiantes. Aquestes assignatures es troben en gairebé totes les titulacions d'acord amb el que recull l'article 23, punt 3 de la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià:

El Consell de la Generalitat Valenciana haurà de procurar que en els Plans d'Estudis de les Universitats i Centres de Formació del Professorat s'incloga el valencià com a assignatura, i de manera especial en aquests últims centres de manera que tots els professors, al final de la seua formació, tinguen un coneixement del valencià en els nivells oral i escrit en igualtat amb el que posseeixen del castellà. I tot això sense perjudici del que estableix la legislació general sobre la matèria.

Els principals objectius d'aquestes assignatures és l'aprenentatge de la terminologia, el discurs i la producció de textos específics de cada titulació universitària. Per tant, la implantació d'aquestes assignatures ha suposat que l'alumnat tinga la competència lingüística en valencià en el seu àmbit professional, la qual cosa, com ja s'ha indicat anteriorment, beneficiarà la preparació per al seu futur professional.

Veiem a continuació les assignatures d'especialitat en valencià. Les assignatures de Valencià Tècnic que hi havia durant el curs 2003–2004 eren les que hi havia als centres següents (esmentats de manera abreujada):

- Administració i direcció d'empreses
- Arquitectura superior
- Arquitectura tècnica
- Belles arts
- Escola de Gandia
- Enginyeria de camins, canals i ports
- Enginyeria geodèsica, cartogràfica i topogràfica
- Enginyeria de telecomunicacions
- Enginyeria industrial superior
- Enginyeria industrial tècnica
- Enginyeria informàtica superior
- Enginyeria informàtica tècnica

- Enginyeria agrícola
- Enginyeria agrònoma

Al marge de la fusió d'alguns centres en un de sol, com en el cas dels darrers esmentats, en el curs 2016–2017, les assignatures de Valencià Tècnic s'impartien en els centres següents:

- Administració i direcció d'empreses
- Arquitectura superior
- Escola de Gandia
- Enginyeria de Disseny
- Enginyeria industrial
- Enginyeria informàtica

Evidentment, el descens en el nombre de centres i, per tant, d'assignatures d'especialitat ha tingut conseqüències importants, com ara la desaparició de l'especificitat de l'estudi lingüístic, el desplaçament dels centres per cursar les assignatures, la reducció dràstica del nombre de professorat o la reducció del nombre d'assignatures i el nombre de crèdits corresponents a l'àrea de Filologia Catalana. Així, el nombre total de crèdits impartits per l'àrea de Filologia Catalana del Departament de Lingüística Aplicada, que és qui s'encarrega d'impartir les assignatures d'especialitat, va seguir, a grans trets, l'evolució següent:

Curs	crèdits	assignatures
1995–1996	3	1
2003–2004	184,20	21
2016–2017	72	14

Taula 2. Crèdits i assignatures de l'àrea de Filologia Catalana ofertats en tres cursos diferents.

De manera detallada, es pot observar de quina manera s'han anat reduint el nombre de crèdits i d'assignatures, cosa que ha tingut unes repercussions importants en l'estatus i funcionament de l'àrea, en la visibilitat de les assignatures en els centres i en el caire d'especificitat de les assignatures, com veurem més endavant.

Així, quant als crèdits impartits per l'àrea de Filologia Catalana des de l'any 1998 fins a 2016 han seguit el camí que mostrem a la taula 3:

Any	Crèdits	Any	Crèdits	Any	Crèdits
1998	39,7	2004	150,6	2010	145,25
1999	57,7	2005	193,65	2011	129,81
2000	91,5	2006	172,15	2012	86,5
2001	133	2007	165,75	2013	101,4
2002	143	2008	182	2014	82,5
2003	184,2	2009	144,5	2015	81
				2016	72

Taula 3. Crèdits impartits per l'àrea de Filologia Catalana des del 2000 fins al 2016.

Tanmateix, la conformació dels diversos plans d'estudis ha propiciat que, en la majoria de titulacions, les assignatures de Valencià Tècnic hagen de competir no només amb un gran nombre d'assignatures optatives específiques d'una titulació, sinó també amb altres optatives de llengües estrangeres del Departament de Lingüística Aplicada, emparades sota el requisit de certificació de un nivell B2 en una llengua estrangera per a l'obtenció del títol de graduat per la UPV (*Diseño de Titulaciones. Documento Marco UPV*, pàg. 23). És més, sovint, s'estableixen les assignatures en un mateix horari, la qual cosa obliga l'alumnat a triar entre l'estudi de la llengua pròpia i una llengua estrangera.

Tot això juntament amb mesures poc proteccionistes (més aviat al contrari) cap a aquestes assignatures, fins i tot, ha generat una davallada considerable en el nombre d'estudiants matriculats en les assignatures de Valencià Tècnic respecte dels cursos anteriors al denominat Pla Bolonya, tot i mantenir un bon nombre de matrícula en algunes escoles.

Durant el curs 2014–15, Rectorat va incloure les assignatures de l'Àrea de Filologia Catalana en les anomenades «assignatures intergraus» (a excepció de les de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria del Disseny, que les ha matingut en el centre), amb la finalitat que qualsevol alumne/a de la UPV poguera matricular-se en qualsevol assignatura impartida per l'àrea. Això no obstant, en general, no s'ha produït la matrícula d'altres centres (en cada assignatura ofertada per un mateix centre) i la gestió ineficaç d'aquesta oferta ha perjudicat més que ha beneficiat el bon funcionament i la visibilitat eficient de les assignatures esmentades (per exemple, l'alumnat no sabia en quina assignatura s'havia de matricular i els horaris s'ensolapaven, la desconexió de les assignatures i el professorat amb els centres, etc.).

En aquest sentit, des de l'Àrea de Filologia Catalana, es va proposar en diverses ocasions com a solució que aquestes «assignatures intergraus» s'oferiren per branques de coneixement (construcció, industrials, telecomunicacions...), seguint els criteris acadèmics que conformen l'especificitat de les nostres assignatures, tal com recomana la *Carta europea de les llengües regionals o minoritàries en Espanya* (2008):

El Comité de Expertos alienta a las autoridades competentes a establecer un modelo educativo fundamentalmente en valenciano para la enseñanza técnica y profesional, y a asegurar su disponibilidad en todo el territorio pertinente. (p. 109)

879. Asimismo, [...] en tres universidades se imparte la asignatura del valenciano como lengua especializada.

[...]

881. El Comité de Expertos considera que el compromiso se cumple, aunque alienta a las autoridades a reforzar sus medidas para aumentar el porcentaje de asignaturas que se imparten en valenciano.

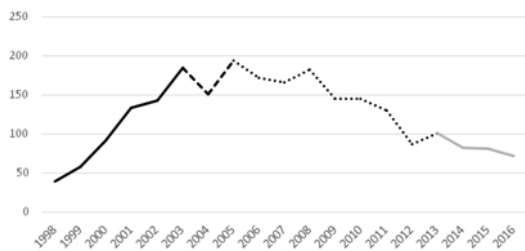
Con respecto a la enseñanza, sigue siendo preciso elaborar un modelo educativo esencialmente en valenciano a todos los niveles de la enseñanza en el territorio. (p. 150)

Així mateix, cal remarcar que l'interès acadèmic de l'alumnat és que les assignatures de Valencià Tècnic, com ja indica el nom, siguin específiques de cada titulació, atès que el perfil lingüístic de l'alumnat és, en la gran majoria de casos, una persona jove que porta molts anys estudiant el valencià i tenen més interès de conèixer el propi discurs d'especialitat, d'aprendre com elaborar documents propis de la seua professió (amb la terminologia relacionada) que d'obtenir un determinat nivell lingüístic (la qual cosa poden fer en altres serveis de la universitat i de la Generalitat), i amb unes competències professionals de caràcter estratègic:

- 1) saber comunicar-se de manera eficient en, almenys, 3 llengües (amb un perfil trilingüe, com passa en altres universitats espanyoles);
- 2) saber redactar informes i projectes de manera clara, precisa i seguint les convencions pròpies de la comunitat científica i tecnològica;
- 3) saber consultar les eines terminològiques disponibles en la seua especialitat;
- 4) saber aplicar les TIC existents en els seus escrits científicotècnics i acadèmics.

Quant a les assignatures pròpies de l'àrea de Filologia Catalana que s'imparteixen a la UPV, observem en el gràfic que hi ha a continuació un augment constant de crèdits des de la seua creació fins a l'acabament del mandat de Justo Nieto (línia negra), una davallada i recuperació durant el

mandat de Javier Sanz (línia discontinua) i una davallada progressiva tant durant el mandat de Juan Julià (línia de punts) com de Francisco Mora (gris) fins a dades del 2016.

Gràfic 6. Crèdits de Valencià ofertats d'acord amb el Pla d'Ordenació Docent de l'àrea de Filologia Catalana des del 1998 fins al 2016.

En aquests vint anys podem veure com hi ha hagut una consideració relativament important de les assignatures de Valencià Tècnic aplicades als àmbits professionals fins al curs 2003–2004, ja que a partir d'aleshores les assignatures de llengua amb finalitats específiques han anat davallant, amb escasses i tímides recuperacions.

Els canvis en els plans d'estudis produïts en els últims anys han anat arraconant les assignatures de la llengua pròpia, tot arribant fins al punt que tota la documentació relativa a la política lingüística del Departament de Lingüística Aplicada només esmenta les assignatures de llengües estrangeres.

S'ha produït en els últims anys una gran davallada en el nombre d'assignatures de Valencià Tècnic de la Universitat Politècnica de València, ja que encara que va tenir un començament escàs amb una sola assignatura durant el curs 1995–1996, a poc a poc, van anar creant-se en tots els centres dins dels seus plans d'estudis bé com a assignatura optativa, bé com a assignatura de lliure elecció, i en un sol cas com a assignatura troncal. Aquesta situació esdevingué com a conseqüència d'un plantejament acadèmicament coherent amb la formació integral de l'alumnat. Així, encara que hi hagué ben prompte una assignatura de Valencià Tècnic (durant el curs 1996–1997) oferida a diversos centres de la universitat, ben aviat es va considerar des de la universitat que l'interès acadèmic per a la formació lingüística específica dels estudiants i les estudiantes era millor que cada centre, i fins i tot cada títol en alguns casos, tinguera una formació adequada quant a l'adquisició de la terminologia i el discurs d'especialitat propis de cada especialitat.

A partir de l'any 2011, el nombre d'assignatures de Valencià Tècnic es redueix dràsticament: hi ha centres que no consideren l'assignatura com un

aprenentatge beneficiós per a l'alumnat, altres la mantenen en unes condicions menys favorables i altres continuen amb l'objectiu inicial d'aquestes assignatures. De manera que deixa d'haver-hi un plantejament normalitzador per part de la universitat i l'existència o no de les assignatures de Valencià Tècnic queda en mans de cada centre sense cap criteri acadèmic, normalitzador o legal. En part aquesta davallada dels nombre d'assignatures i crèdits del Valencià Tècnic ha estat deguda a la reducció del nombre de crèdits en els canvis dels plans d'estudis (dels cicles a graus). Això, però, no justificaria la manca de presència i visibilitat de les assignatures de Valencià Tècnic en cada centre de la UPV.

Quant a la qualitat i adequació de l'ensenyament, el canvi de tipologia de les assignatures de Valencià Tècnic que es va produir en passar dels plans d'estudi de cicle a grau no va representar, a priori, cap perjudici en l'adquisició de competències lingüístiques per part de l'alumnat, atès que el programa de les assignatures mantenia l'especificitat professional de cada grau. Tanmateix, és quan les assignatures passen al denominat Intergrau que s'esdevé un canvi substancial en l'adquisició de competències lingüístiques. I això és així perquè l'intergrau suposa que una mateixa assignatura es pugui oferir a diversos graus de distintes escoles tècniques, amb la qual cosa es perd l'especificitat lingüística professional en pro d'un programa d'assignatura de llengua més general.

Aquest fet afecta en gran manera la formació lingüística professional i en les seues competències comunicatives, ja que és evident que l'interès terminològic i discursiu de l'alumnat de Belles arts no és el d'Arquitectura, ni tan sols estan a prop els interessos lingüístics específics dels futurs enginyers industrials i els dels enginyers de Camins, Canals i Ports o dels enginyers agrònomicos i del medi rural.

La desaparició, per tant, de les assignatures de Valencià Tècnic en algunes titulacions suposa un retrocés molt greu i va en sentit contrari a les línies futures d'actuació i d'interès dels òrgans de decisió europeus. Llavors, la incorporació de les assignatures de Valencià Tècnic en tots els plans d'estudi, a més de complir els requeriments que s'han estat desenvolupant al llarg d'aquest treball, suposaria una opció de futur per a la UPV.

■ 4 Conclusions

Per acabar, una vegada hem recollit les dades dels últims anys i les hem comparat amb els resultats que havíem obtingut en una primera fase d'estudi, podem dir que es tracta d'una sociolingüística valenciana sisífica, ja

que les persones que ens preocupem per estudiar la precària situació del valencià fem moltes vegades un treball de Sísif (Hernández, 2016: 7).

Tot i que s'hi detecta una certa preocupació per a la situació del valencià a la UPV, com es pot veure en els acords i propostes que fa la universitat així com un avanç en l'ús de les activitats administratives i institucionals de la universitat, els resultats obtinguts en aquest estudi demostren que no són suficients, ni de prop, les accions que s'estan realitzant, atés que en els àmbits acadèmics del valencià no sols no s'ha avançat, sinó que l'evolució dels últims vint anys demostra que la vitalitat lingüística acadèmica i la presència i visibilitat de les assignatures de Valencià Tècnic s'han reduït considerablement, havent augmentat de forma important l'ensenyament en anglès i de l'anglès.

Dissortadament, hem de concloure que, en els últims anys, no sols no s'han mantingut les dades analitzades vint anys enrere, sinó que la situació del valencià en l'àmbit acadèmic, i especialment docent, ha empitjorat de manera preocupant respecte de les dades de partida. En aquest sentit, continua augmentant el desequilibri entre l'oferta de grups en valencià de la UPV i la demanda del valencià per part de l'alumnat. Si el bilingüisme era l'estratègia per a ser monolingüe en la llengua minoritzadora, amb el multilingüisme estan donant-se resultats negatius quant a l'ensenyament del valencià d'especialitat i l'ensenyament en valencià, en benefici de les altres dues llengües.

Hi ha una política lingüística que no es compleix. Per tant, caldrà estudiar el marc real de les llengües per poder incidir, posteriorment, en els fenòmens que provoquen el no-compliment. S'hi detecta, doncs, una manca de coordinació i de projecte coherent en la política lingüística que caldrà tenir en compte com a punts dèbils en les futures planificacions. L'imaginari col·lectiu que es transmet a l'alumnat i al professorat és preocupant, ja que clarament aquest és que es pot incomplir la planificació lingüística. Aquest imaginari i la percepció de la utilitat lingüística (Ferrando, 1991: 131) que s'han de transmetre hauria de ser positiva.

Cal una planificació seriosa i coherent amb els resultats que es pretenen aconseguir, que considere el marc legal. Per això, la promoció prioritària del català ha d'anar acompanyada d'una política escrupolosa de defensa i estímul de la diversitat cultural interna i del plurilingüisme (Boix, 1997: 220), sense arraconar la llengua pròpia. Una política lingüística planificada i eficient (Bastardas, 1991: 59) implica tant l'elaboració d'actuacions pertinents com l'existència d'equips estables que les elaboren, les examinen, les avaluen i les planifiquen. Quant a les assignatures de Valencià Tècnic, a

causa de la situació sociolingüística, requereix una promoció singular, per això cal un pla global d'acció i intervenció en el qual es prioritze la visibilitat i la presència de la llengua d'especialitat en els centres (assignatures de Valencià Tècnic), separada de les llengües estrangeres. El grau d'eficiència de la política lingüística anirà en proporció amb el coneixement i les competències lingüístiques, generals i especialitzades, així com una percepció d'utilitat lingüística alta que tinguen tots els membres de la comunitat universitària tant de la docència en valencià com de la docència del valencià d'especialitat. ■

■ Bibliografia

■ Documents administratius

Bologna Declaration, Bolonya, 19 de juny de 1999: <https://media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf> [consulta: 11/07/2017].

Bologna Process. Realising the European Higher Education Area, Berlín, 19 de setembre de 2003: <www.educacion.gob.es/boloniaensecundaria/img/Comunicado_berlin.pdf> [consulta: 11/07/2017].

Carta europea de las lenguas regionales o minoritarias. Aplicación de la Carta en España. Segundo ciclo de supervisión, Estrasburg, 11 de desembre de 2008: <<https://rm.coe.int/16806dba69>> [consulta: 11/07/2017].

Comisión de las Comunidades Europeas: *Propuesta de recomendación del parlamento europeo y del consejo sobre las competencias clave para el aprendizaje permanente*, Brussel·les, 10 de novembre de 2005. COM 2005/548 final 2005/0221(COD): <[www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0548_/com_com\(2005\)0548_es.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0548_/com_com(2005)0548_es.pdf)> [consulta: 11/07/2017].

Comissió de Política Lingüística de les universitats Jaume I, de València, Politècnica de València, d'Alacant i Miguel Hernández: *Marc per a les polítiques lingüístiques de les universitats públiques valencianes*, 25 de juny de 2011: <<https://sl.ua.es/es/dinamitzacio/documentos/marc-per-a-les-politiques-linguistiques-de-les-universitats-publicues-valencianes.pdf>> [consulta: 11/07/2017].

- Consell de Govern de la Universitat Politècnica de València: *Recomanacions i criteris de catalogació de la llengua de docència en títols de grau i màster*, 16 de juliol de 2015: <www.upv.es/entidades/SPNL/infoweb/anl/info/Recomanacions_201516.pdf> [consulta: 11/07/2017].
- Council of Europe: *Carta europea de les llengües regionals o minoritàries*, 2001: <<http://llengua.gencat.cat/permalink/8ca1b7f1-5382-11e4-8f3f-000c29cdf219>> [consulta: 11/07/2017].
- / Committee of Ministers: *Recomendación REcCbL (2008)5 del Comité de Ministros sobre la aplicación de la Carta europea de las lenguas regionales o minoritarias*: <<https://rm.coe.int/16806d854c>> [consulta: 11/07/2017].
- Generalitat Valenciana (1983): *Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià. 4/1983, de 23 de novembre*, DOGV núm. 133.
- London Communiqué. Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world*, Londres, 18 de maig de 2007: <www.eees.es/pdf/London_Communique18May2007.pdf> [consulta: 11/07/2017].
- Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana. Ref. queixa núm. 1511521. Registre General 22/03/2016. Eixida núm. 06265. Assumpte: ensenyament en valencià.
- The European Higher Education Area – Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education*, Bergen, 19–20 de maig de 2005: <www.eees.es/pdf/050520_Bergen_Communique1.pdf> [consulta: 11/07/2017].
- Towards the European Higher Education Area*, Praga, 19 de maig de 2001: <https://media.ehea.info/file/2001_Prague/44/2/2001_Prague_Communique_English_553442.pdf> [consulta: 11/07/2017].
- Universitat Politècnica de València (2008): *Diseño de Titulaciones. Documento Marco UPV*, València: UPV.

■ Referències bibliogràfiques

- ASOLC (Associació de Sociolingüistes de Llengua Catalana) (2007): *La situació sociolingüística als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*, Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Bastardas, A. (1996): *Ecologia de les llengües. Medi, contacte i dinàmica sociolingüística*, Barcelona: Proa.

- Boix, E. (1997) «Ideologies lingüístiques de les generacions joves». En Mollà (ed.), 197–227.
- Ferrando, A. (1991): «Les perspectives de normalització lingüística al País Valencià». En Martí i Castell (ed.), 103–138.
- Hernández, F. J. (2016): *El tio Canya ha mort. Notes sobre la mecànica sociolingüística del valencià*, València: Fundació Nexa / Demos9.
- Marín i Otto, E. (1998): «Noves tecnologies, ecosistemes comunicatius i identitat». En Mollà (ed.), 181–204.
- Martí i Castell, J. (ed.) (1991): *Processos de normalització lingüística: l'extensió d'ús social i la normativització*, Barcelona: Columna.
- Mollà, T. (ed.) (1997): *Política i planificació lingüístiques*, Alzira: Bromera.
- (ed.) (1998): *La política lingüística a la societat de la informació*, Alzira: Bromera.
- Montesinos, A. I. (2005): «El català en les enginyeries de la UPV: Dades i reflexions», *Zeitschrift für Katalanistik* 18, 59–70.
- Vallverdú, F. (1971): *Sociología y lengua en la literatura catalana*, Madrid: Cuadernos para el diálogo.
- (1990 [21992]): *L'ús del català: un futur controvertit*, Barcelona: Edicions 62.
- Anna I. Montesinos López, Universitat Politècnica de València, Departament de Lingüística Aplicada, Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Informàtica, Camí de Vera s/n, E-46022 València, <amontelo@idm.upv.es>.
- Llum Bracho Lapiedra, Universitat Politècnica de València, Departament de Lingüística Aplicada, Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Informàtica, Camí de Vera s/n, E-46022 València, <llumbra@idm.upv.es>.